

Muzeum Polskich Formacji Granicznych

<https://www.muzeumsg.strazgraniczna.pl/muz/sluzba/archiwum/1918-1939/9908,Archiwum-1918-1939.html>
02.05.2025, 08:22

Gromadzenie akt formacji granicznych z lat 1918-1939

Potwierdzeniem funkcjonowania wszelkiego rodzaju urzędów, instytucji oraz sił zbrojnych państwa są materiały dokumentujące ich działalność. Gromadzeniem akt wytworzonych w toku ich pracy, opracowaniem i udostępnianiem do badań naukowych zajmują się powołane do tego celu wyspecjalizowane instytucje, zwane archiwami. Świadomość potrzeby archiwizowania tego typu materiałów nie była obca ludziom odpowiedzialnym za odbudowę państwowości polskiej po okresie rozbiorów. Dzięki ich zaangażowaniu, jeszcze przed odzyskaniem niepodległości podjęto skuteczne działania, którym ostatecznym celem było utworzenie archiwum wojskowego gromadzącego akta i inne archiwalia proveniencji wojskowej.

Centralne Archiwum Wojskowe nieoficjalnie rozpoczęło swoją działalność jeszcze przed 11.11.1918 r. Początkowo bez podstawy prawnej, a później zgodnie z prawem, zaczęło przejmować od władz okupacyjnych wszelkie archiwalia wojskowe. Organizacyjnie było ono podporządkowane Oddziałowi VII Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Dnia 14.12.1918 r. w ramach Sztabu Generalnego powstał Instytut Historyczno – Wojskowy z referatem archiwalnym, nazwanym oficjalnie Centralnym Archiwum Wojskowym. W 1919 r. Instytut Historyczno – Wojskowy wszedł w skład Departamentu V Naukowo-Szkolnego Ministerstwa Spraw Wojskowych, jako sekcja 4 i w tym też roku została ustalona organizacja oraz szczegółowe zadania dla Centralnego Archiwum Wojskowego, które tę nazwę zachowało do 1927 r. Archiwum to stało się instytucją zwierzchnią nad wszystkimi archiwami wojskowymi i referatami archiwalnymi Dowództw Okręgów Generalnych mieszczących się w Krakowie, Lwowie, Poznaniu i Przemyśle. Następujące po sobie zmiany organizacyjne nie wpłynęły na fakt, że wszelkie materiały archiwalne pochodzące od wytwórców wojskowych (z wyjątkiem archiwum referatu Historycznego DOK VII) z przedpola trafiały do CAW [1]

W 1927 r. zmieniono nazwę Centralnego Archiwum Wojskowego na Archiwum Wojskowe i pod nazwą tą działało ono do 1939 r.

W okresie międzywojennym formacje graniczne nie posiadały własnego centralnego archiwum. Wszelkie akta wytworzone przez jednostki graniczne trafiały ostatecznie do Archiwum Wojskowego i wchodziły w jego skład. Potwierdzeniem tej tezy jest pochodzący z 1938 r., a zawarty w „Przepisach służbowych o organizacji i toku pracy AW w czasie pokoju”, podział zasobu aktowego, gdzie w grupie III – akta Polski Odrodzonej – znalazły się akta m.in. naczelnych władz wojskowych, związków operacyjnych i taktycznych, terytorialnych władz wojskowych, dowództw etapowych, wartowniczych, granicznych i

